

การพัฒนาการจัดหมวดหมู่และรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ของประเทศไทย

รัชณี จันทรเกษม^{*,#}, อุษา กลิ่นหอม[†], ยงศักดิ์ ตันติปิฎก[‡], ปารณัฐ สุขสุทธิ[‡],
ศรัณยา จันทร^{*}, วนิดา คำหงษา^{*}

^{*}สำนักงานข้อมูลและคลังความรู้ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข นนทบุรี 11000

[†]นักวิชาการด้านชีววิทยา

[‡]สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข นนทบุรี 11000

[#]ผู้รับผิดชอบบทความ: chantraket@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษายทเรียนการคุ้มครองภูมิปัญญาดั้งเดิมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกและต่างประเทศ โดยนำระบบการคุ้มครองมาเป็นแนวทางการวิเคราะห์ จำแนกความรู้ในตำรับตำราการแพทย์แผนไทย และรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ใช้วิธีศึกษาเชิงคุณภาพ ทำเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 เป็นการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับระบบและแนวทางการคุ้มครองภูมิปัญญาดั้งเดิมของสากลและจาก 3 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐเกาหลี และสาธารณรัฐประชาชนจีน จากนั้นนำระบบและแนวทางดังกล่าวมาสู่ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่ และสร้างรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยจากตำราการแพทย์แผนไทยของชาติ 12 รายการ รวม 20 ครั้ง ผลการศึกษา การสร้างระบบการจัดลำดับชั้นหรือรหัสมาตรฐานของข้อมูลภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศไทยที่เป็นสากลหรือเรียกว่าระบบ ทิทิดิเคซี (Thai Traditional Digital Knowledge Classification) โดยจัดแบ่งเป็น 5 ลำดับชั้น ได้แก่ 1) หมวด (section) แบ่งเป็น 2 หมวด 2) ชั้น (class) แบ่งเป็น 01-12 ชั้น 3) ชั้นย่อย (sub-class) แบ่งเป็น 27 ชั้นย่อย 4) กลุ่ม (group) แบ่งเป็น 55 กลุ่ม 5) กลุ่มย่อย (sub-group) แบ่งเป็น 2,176 กลุ่มย่อย โดยที่รหัสมาตรฐาน ทิทิดิเคซีทำหน้าที่เชื่อมต่อระหว่างคำรับยาดั้งเดิมที่มีอยู่ในภาษาท้องถิ่นของประเทศ นำสู่การใช้ประโยชน์ในการตรวจสอบสิทธิบัตร เพื่อคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศ และยังสามารถใช้ในการพัฒนาโจทย์วิจัยด้านนี้ด้วย ทั้งนี้ การจัดทำรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยควรมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และพัฒนารหัสมาตรฐานการแพทย์พื้นบ้านไทยควบคู่กันในอนาคต

คำสำคัญ: การจัดหมวดหมู่, รหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย (ทิทิดิเคซี), การแพทย์แผนไทย

Abstract

Development of Classification and Coding for Thai Traditional Digital Knowledge of Thailand

Rutchanee Chantraket^{*#} Usa Klinhom[†], Yongsak Tontipidog[‡], Paranat Suksud[‡], Sarunya Jansorn^{*}, Wanida Kamhongsa^{*}

^{*}Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ministry of Public Health, Nonthaburi 11000, Thailand.

[†]Biologist

[‡]Society and Health Institute, Ministry of Public Health, Nonthaburi 11000, Thailand

#Corresponding: chantraket@gmail.com

The purpose of this qualitative study was to analyze and classify traditional knowledge in Thai traditional medical textbooks and formularies, and identify standard codes suitable for Thai traditional medical knowledge system. Strengthening the capability to safeguard Thai traditional medical heritage was the main expected outcome of this study. The study was composed of two stages: First, studying the protection system of traditional medical knowledge in the Republic of India, the Republic of Korea and the People's Republic of China. This also included the study of Indian Traditional Knowledge Digital Library (TKDL) and International Patent Classification (IPC). The second stage was the conduct of 20 focus group discussions for experts in Thai traditional medical scriptures to analyze and categorize the contents in 12 Thai medical scriptures so that standard codes could be identified appropriately. The results should that the Thai Traditional Digital Knowledge Classification (TTDKC) conforms to the international classification system. TTDKC comprises five levels of classification, including 2 sections. The 12 classes, 27 sub-classes, 55 groups and 2,176 sub-groups. The standard code in TTDKC is expected to be a tool for management of traditional medical knowledge, the examination of intellectual property rights, and the protection of traditional knowledge from bio-piracy. It is also useful for devising research questions and it should be continually revised in parallel with that for Thai indigenous medicine in the future.

Keywords: Classification, Thai Traditional Digital Knowledge Classification (TTDKC), Thai traditional medicine

บทนำ

การศึกษาภูมิปัญญาของแต่ละชุมชนสะท้อนถึงแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า ความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคม ซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติสืบทอดกันมา ภูมิปัญญามีทั้งรูปแบบการบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร (explicit knowledge) และแบบองค์ความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวคน (tacit knowledge) กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข มีหน้าที่รวบรวมข้อมูลภูมิ

ปัญญาการแพทย์แผนไทยเกี่ยวกับตำรับยาแผนไทย และตำราการแพทย์แผนไทยทั่วราชอาณาจักร เพื่อจัดทำทะเบียนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ในขณะนี้รวบรวมได้แล้ว จำนวน 167,824 รายการ จำแนกเป็นตำรับยาแผนไทย 159,840 รายการ และตำราการแพทย์แผนไทย 7,984 รายการ (ฐานข้อมูลนายทะเบียนกลาง : 31 กรกฎาคม 2559)^[1] ถ้าไม่มีระบบการจำแนกและจัดหมวดหมู่องค์ความรู้ และนำมาจัดเก็บในรูปแบบดิจิทัล จะทำให้ยากต่อการ

ปกป้องและสืบค้น ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับประเทศอินเดีย คนอินเดียที่ย้ายไปอยู่ในสหรัฐอเมริกา มีการนำเอา ภูมิปัญญาดั้งเดิมไปวิจัยและนำไปจดสิทธิบัตรตาม กติกาสมัยใหม่ เช่น การใช้ประโยชน์ทางยาจากขมิ้น ชัน การผลิตข้าวบาสมาดิ และการใช้สารสกัดจาก สะเดาในการฆ่าแมลง เป็นต้น^[2] การจดสิทธิบัตร นี้เพื่อเป็นการนำเอาภูมิปัญญาดั้งเดิมของอินเดีย ไปกล่าวอ้างว่าเป็นของตนเองซึ่งเรียกวธีการนี้ว่า “โจรสลัดชีวภาพ” (bio-piracy) ทำให้รัฐบาลอินเดีย ต้องใช้เงินหลายร้อยล้านบาทในการดำเนินการ เพื่อยกเลิกการกล่าวอ้างในสิทธิของภูมิปัญญาดังกล่าว

ดังนั้นในการประชุมคณะกรรมการระหว่าง รัฐบาลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (Inter-governmental Committee of the World Intellectual Property Organization) ในปี ค.ศ. 2001 จึงได้เสนอให้มีการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาการ แพทย์ดั้งเดิม เพื่อใช้ในการตรวจสอบภูมิปัญญาการ แพทย์ดั้งเดิมที่มีอยู่ในแต่ละประเทศ อินเดียเป็น ประเทศแรกที่มีการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาการ แพทย์ดั้งเดิม โดยดำเนินการมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003^[2] เพื่อจะได้ใช้เป็นแหล่งในการสนับสนุนและการ ปกป้องภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิมของประเทศ โดยการออกรหัสภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิมใช้ ระบบการจัดจำแนกสิทธิบัตรแบบสากล (International Patent Classification: IPC) ขององค์การ ทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO)^[3] ระบบฐานข้อมูลที่มี การใช้รหัสภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิมนี สามารถ ช่วยในการปกป้องโจรสลัดชีวภาพได้เป็นอย่างดี ใช้ งบประมาณน้อยกว่าและมีประสิทธิภาพมากกว่า การไม่มีระบบฐานข้อมูลรหัสมาตรฐานภูมิปัญญา การแพทย์ดั้งเดิมของประเทศ

ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองและ ส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542^[4] แต่ยังไม่มีการพัฒนาระบบการจัดหมวดหมู่ และจำแนกองค์ความรู้ในตำรับตำราดั้งเดิมให้ สามารถนำสู่การใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิจัย การ คุ้มครองและปกป้ององค์ความรู้การแพทย์แผนไทย ดั้งเดิมที่อาจมีการกล่าวอ้างหรือฉกฉวยองค์ความรู้ เหล่านั้นไปเป็นสิทธิขององค์กรหรือบุคคลเป็นการ เฉพาะ ดังนั้น การจัดทำรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการ แพทย์แผนไทยของประเทศไทยเรียกว่าระบบที่ที่ดีเคซี (Thai Traditional Digital Knowledge Classifi- cation: TTDKC) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการ ศึกษาทเรียนด้านการคุ้มครองภูมิปัญญาการ แพทย์ดั้งเดิมระหว่างประเทศ และนำแนวทางมา วิเคราะห์ จำแนกความรู้ในตำรับ และตำราการ แพทย์แผนไทยของชาติ และพัฒนารหัสมาตรฐาน ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศไทย เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองและพัฒนางานวิจัย ด้านภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศ

ระเบียบวิธีศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (quali- tative research technique) เก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท ประกอบด้วย การศึกษากรณีการพัฒนา ระบบการคุ้มครองภูมิปัญญาดั้งเดิมของต่างประเทศ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสนทนากลุ่มผู้ เชี่ยวชาญภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ร่วมกับการ สังเกต ดำเนินการศึกษาระหว่างเดือน เมษายน พ.ศ. 2557 - เมษายน พ.ศ.2559 มีขั้นตอนดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ระบบการจัดหมวดหมู่ภูมิปัญญาการ แพทย์ดั้งเดิมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

(International Patent Classification: IPC)^[3] ระบบฐานข้อมูลดิจิทัลภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิม (Traditional knowledge digital library: TKDL)^[5] ของสาธารณรัฐอินเดีย ระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญา 4 ด้าน คือ ด้านสมุนไพร ด้านการเกษตร ด้านวิถีชีวิต และด้านอาหารของสาธารณรัฐเกาหลี (Korean Traditional Knowledge Portal: KTKP)^[6] และ ฐานข้อมูลภูมิปัญญา 5 ด้านของสาธารณรัฐประชาชนจีน^[7,8]

1.2 ตำรับตำราการแพทย์แผนไทยของชาติ และที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 รายการ มีดังนี้

(1) ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ฉบับอนุรักษ์: คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ ฉบับโบราณ (ตำราพระโอสถพระนารายณ์)^[9]

(2) ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ฉบับอนุรักษ์: ตำราการแพทย์แผนไทย ในศิลาจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) เล่ม 2^[10]

(3) ตำราพระโอสถ ครั้งรัชกาลที่ 2^[11]

(4) ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 (สมุดไทย)^[12,13]

(5) สมุดภาพโคลงฤๅษีตัดตน^[14]

(6) ตำรายาพระองค์เจ้าสายสนธิพงษ์^[15]

(7) ตำราสรรพคุณยา ฉบับของกรมหลวงวงษาธิราชสนิท^[16]

(8) ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ฉบับอนุรักษ์: จารึกตำรายาวัดราชโอรสารามราชวรวิหาร^[17]

(9) ตำราเส้นสิบ ฉบับอนุรักษ์^[18]

(10) ตำรายา ศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) พระนคร^[19]

(11) ตำรายา พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมสมเด็จพระปวเรศวริยาลงกรณ์^[20]

(12) แพทยศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวรรณกรรมของชาติ^[21]

1.3 การจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ด้านภาษาโบราณ ด้านสมุนไพร และด้านชีววิทยาที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ในตำรับตำราการแพทย์แผนไทยของชาติในหัวข้อ 1.2 และการสัมภาษณ์เพิ่มเติม โดยใช้หลักการจัดหมวดหมู่ภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก^[3] และหลักการของประเทศอินเดีย^[5] และตรวจสอบความถูกต้องของความรู้ที่มีการจัดหมวดหมู่ทุกครั้ง จำนวน 20 ครั้ง

2. การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น กรณีการพัฒนา ระบบการคุ้มครอง การเฝ้าระวังของสาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐเกาหลี และสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยพิจารณาสถานการณ์การดำเนินงานของแต่ละประเทศและความสอดคล้องกับหลักการจัดหมวดหมู่ภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

2.2 การวิเคราะห์ จำแนก องค์ความรู้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในตำรับตำราการแพทย์แผนไทยของชาติ จำนวน 12 รายการ โดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ บันทึกข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อพบว่าข้อมูลบางส่วนขาดหายไป หรือมีความขัดแย้งกัน ก็จะมีการสอบถาม/ตรวจสอบ เพื่อความถูกต้องของข้อมูลในการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เพิ่มเติม แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา จำแนกตามประเด็นจัดหมวดหมู่ และออกรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศไทย

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ระบบและแนวทางการคุ้มครองภูมิปัญญาดั้งเดิมของสากลและต่างประเทศ

1.1 หลักการจัดหมวดหมู่ภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

การสังเคราะห์กรอบการจำแนกหมวดหมู่ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ได้จากการรวบรวมข้อมูลและศึกษาระบบการจัดจำแนกสิทธิบัตรแบบสากล (International Patent Classification: IPC) ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO)^[3] มีเนื้อหาตามลำดับดังนี้

1) **หลักในการจัดลำดับชั้น** ใช้หลักการของ WIPO ซึ่งได้มีการจัดทำกรอบในการจัดลำดับชั้นของสิทธิบัตรไว้เป็น 5 ลำดับชั้น คือ

ลำดับที่ 1 เรียกว่า “หมวด” (section) เป็นลำดับชั้นที่มีการแบ่งหมวดหมู่ออกเป็นส่วนเกี่ยวกับการออกสิทธิบัตร โดยกำหนดรหัสเป็นตัวอักษร ได้แก่

A หมายถึง กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับความต้องการที่เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต (basic needs or human necessities)

B หมายถึง กลุ่มควบคุมกระบวนการ ได้แก่ การขนส่ง และกระบวนการดำเนินงาน (processing control: transportation and performing operations)

C หมายถึง กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีและวิศวกรรมโลหการ (chemicals; metallurgy)

D หมายถึง กลุ่มเส้นใย ได้แก่ กระดาษและสิ่งทอ (fiber: paper and textiles)

E หมายถึง กลุ่มการซ่อมแซมโครงสร้าง ได้แก่ วิศวกรรมโยธา และการก่อสร้างหรือการ

ซ่อมแซมอาคาร (fixed structure; civil engineering, construction or fixed construction)

F หมายถึง วิศวกรรมเครื่องกล อุปกรณ์ให้แสงสว่าง เครื่องทำความร้อน อาวุธ สารระเบิด (mechanical engineering; lighting; heating; weapons; explosive)

G หมายถึง กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับด้านฟิสิกส์ (physics)

H หมายถึง กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับไฟฟ้าและกระแสไฟฟ้า (electrical and electricity)

อาจมีหมวดย่อยได้ แต่ใช้ชื่อเรียกชื่อหมวดย่อย โดยไม่มีรหัส เช่น sub-section of A แบ่งออกเป็น

(1) การเกษตร (agriculture)

(2) สิ่งของที่ใช้ในการบริโภคและยาสูบ (foodstuffs; tobacco)

(3) ของใช้ส่วนตัวและเครื่องใช้ภายในครัวเรือน (personal or domestic articles)

(4) สุขภาพ ความปลอดภัยในการดำรงชีวิต สิ่งบันเทิง (health; life savings; amusement)

ลำดับที่ 2 เรียกว่า “ชั้น” (class) กำหนดให้เป็นหมายเลข 2 ตำแหน่ง เช่น

A01 หมายถึง ระบบการเกษตร ป่าไม้ การปศุสัตว์ การล่าสัตว์ การประมง

A21 หมายถึง การอบ อุปกรณ์สำหรับทำโดนัท เป็นต้น

A61 หมายถึง การป้องกันและรักษาโรคสตรี เป็นต้น

ลำดับที่ 3 เรียกว่า “ชั้นย่อย” (sub-class) กำหนดให้เป็นอักษรภาษาอังกฤษ 1 ตัวอักษร เช่น

A01B หมายถึง การทำงานของดินของการเกษตรและป่า เป็นต้น

ตารางที่ 1 IPC Codes and IPC Categories

S. No	IPC Codes	IPC Categories	No. of Sub groups in IPC
1.	Algae	A61K 36/02 to 36/05	4
2.	Fungi & Lichens	A61K 36/06 to 36/09	10
3.	Bryophyta	A61K 36/10	1
4.	Pteridophytes	A61K 36/11 to 36/126	3
5.	Gymnosperms	A61K 36/13 to 36/17	5
6.	Angiosperms	A61K 36/18	1
7.	Dicotyledons	A61K 36/85 to 36/87	148
8.	Monocotyledons	A61K 36/88 to 36/9068	35
Total number of Sub-groups			207

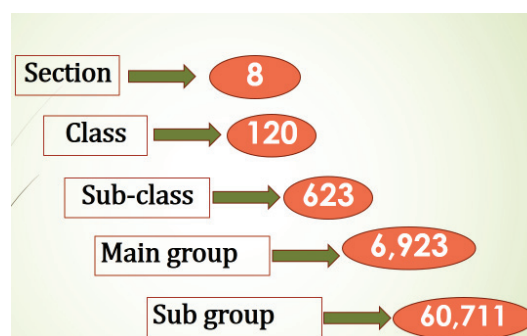
A61K หมายถึง การเตรียมการสำหรับการแพทย์หรือทันตกรรม

ลำดับที่ 4 เรียกว่า “กลุ่ม” (group) กำหนดให้เป็น หมายเลข จำนวน 3 ตัว

ลำดับที่ 5 เรียกว่า “กลุ่มย่อย” (sub-group) กำหนดให้เป็นหมายเลขที่ไม่จำกัดจำนวน กำหนดได้เท่าที่จำเป็น เมื่อให้รหัสในระดับ กลุ่มและกลุ่มย่อย จะได้หมายเลขเป็น 1/00 หรือ 1/01 เป็นต้น

สรุปการให้รหัสของ WIPO ประกอบด้วย section, class, sub-class, main group และ sub group โดยตัวเลขที่อยู่ในวงรีหมายถึงจำนวนข้อมูลที่มีอยู่ในฐานข้อมูลของ WIPO ดังรายละเอียดแผนภาพที่ 3

1.2 กรณีสารธรรมชาติ เอกสารความรู้ดั้งเดิมขาดระบบการจำแนก และการจัดหมวดหมู่ ดังนั้นจึงได้นำระบบการจัดหมวดหมู่ตามโครงสร้างของการจัดหมวดหมู่สิทธิบัตรนานาชาติ ซึ่งเป็นหลักการขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ประกอบด้วย 5 ลำดับชั้น คือ หมวด (section) ชั้น (class) ชั้นย่อย (sub-class) กลุ่ม (group) และ

แผนภาพที่ 1 การจัดหมวดหมู่ (International Patent Classification: IPC) ของ WIPO

กลุ่มย่อย (sub-class) มาเป็นมาตรฐานในการจำแนกระบบสูตรตำรับยาของอินเดีย ได้แก่ आयुर्वेद (Ayurveda) ลิขิตและโยคะ ที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้แล้ว โดยอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า ภูมิปัญญาที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรจัดว่าเป็นภูมิปัญญาที่มีการจดสิทธิบัตรไว้แล้ว ในการกำหนดรหัสมีชื่อเรียกว่า “Traditional Knowledge Resource Classification (TKRC)” การจัดระบบจำแนกนี้ได้รับการยอมรับในต่างประเทศ และเชื่อมโยงกับการจัดหมวดหมู่สิทธิบัตรระหว่างประเทศ

โดยได้มีการแบ่งระบบการแพทย์ออกเป็น 4 หมวด (Section) คือ A - Ayurveda, B - Unani, C - Siddha, Y - Yoga^[5]

ระบบโครงสร้างการจำแนกองค์ความรู้ดั้งเดิมเป็นระบบที่จะอำนวยความสะดวกในการรับรู้ เข้าถึงระบบความรู้แบบดั้งเดิม โดยใช้ประโยชน์จากระบบที่ทันสมัยของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและเว็บไซต์ ซึ่งระบบโครงสร้างและรายละเอียดของ TKRC ของประเทศอินเดีย (แผนภาพ 1) จะเป็นระบบที่สร้างความสนใจสำหรับประเทศที่มีความกังวลเกี่ยวกับการปกป้องโจรสลัดทางชีวภาพที่คุกคามการนำสูตรตำรายาดั้งเดิมของประเทศไปจดสิทธิบัตร

ระบบโครงสร้างการจำแนก ได้จัดแบ่งหมวดหมู่เป็น 4 หมวด (Section) มีดังนี้

หมวด A การแพทย์อายุรเวท

หมวด B การแพทย์ยูนาณี

หมวด C การแพทย์สิทธา

หมวด Y โยคะ

การจัดหมวดหมู่ในแต่ละการแพทย์ เช่น การ

แพทย์อายุรเวท มีการจัดหมวดหมู่เป็นชั้น (classes)

ชั้น 01 - การเตรียมยา (kalpana)

ชั้น 02 - การเตรียมส่วนผสมส่วนบุคคล

ชั้น 03 - อาหารและเครื่องดื่ม (food/food stuff or beverages)

ชั้น 04 - ยาทำจัดแมลง (dhupana, krimighna)

การจัดหมวดหมู่การเตรียมยาแบ่งออกเป็นชั้นย่อย (sub-classes) ตามวัตถุดิบที่ใช้ ได้แก่

ชั้นย่อย 01A - พืช (audbhida)

ชั้นย่อย 01B - สัตว์ (jangama)

ชั้นย่อย 01C - แร่ธาตุ (parthiva)

ชั้นย่อย 01D - คุณลักษณะเฉพาะของโรค (roga)

ชั้นย่อย 01E - คุณลักษณะเฉพาะของการออกฤทธิ์ (karma)

ชั้นย่อย 01F - การบริหารยา

ชั้นย่อย 01G - อื่น ๆ

1.3 กรณีสารานุกรมรัฐเกาหลี มีการจัดทำ

A - Ayurveda Classes: 4 Subclasses: 7 Groups/ Sub-group: 3	C - Siddha Classes: 3 Subclasses: 7 Groups/ Sub-group: 2
B - Unani Classes: 4 Subclasses: 8 Groups/ Sub-group: 2	Y - Yoga Classes: 2 Subclasses: 6 Groups/ Sub-group: 8

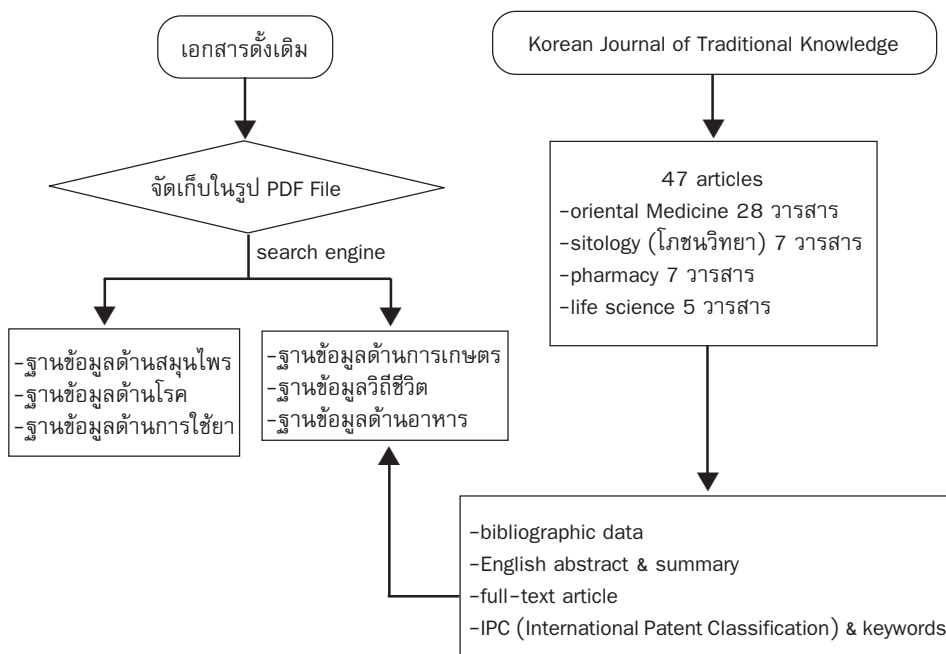
แผนภาพที่ 2 Traditional Knowledge Resource Classification: TKRC ของสาธารณรัฐอินเดีย

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาเพื่อใช้ในการปกป้องภูมิปัญญาของประเทศ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาของสาธารณรัฐเกาหลี คือ KTKP (Korean Traditional Knowledge Portal) ซึ่งมีการดำเนินงานโดยแบ่งภูมิปัญญาออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านสมุนไพร ด้านการเกษตร ด้านวิถีชีวิตและด้านอาหาร^[6] มีการดำเนินงานในการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาใหม่และภูมิปัญญาดั้งเดิมในลักษณะที่เป็นคู่ขนาน และในการจัดทำฐานข้อมูลของประเทศไม่ได้กล่าวถึงการจดทบทวนในรูปแบบขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) แต่มีฐานข้อมูลอ้างอิงว่าภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่ตรงกับรหัสใดขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกแสดง ดังแผนภาพที่ 3

1.4 กรณีสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้มีการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาเพื่อใช้ในการปกป้องภูมิปัญญาของประเทศ ซึ่งมีการดำเนินงาน โดยแบ่ง

ภูมิปัญญาออกเป็น 5 ด้าน^[7,8] คือ

- 1) ความรู้การใช้ทรัพยากรพันธุกรรมแบบดั้งเดิมในการเกษตร (Knowledge for use of traditional genetic resources in agriculture)
- 2) ความรู้ด้านการแพทย์แผนดั้งเดิมและยารักษาโรค (Knowledge of traditional medical and medicines for healthy)
- 3) ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีแบบดั้งเดิมด้านการเพาะปลูก และวิถีชีวิต (Knowledge of traditional technologies, cultivation modes and lifestyles)
- 4) ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมดั้งเดิม ที่สะท้อนให้เห็นถึงการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของทรัพยากรชีวภาพ (Knowledge of traditional cultures reflecting biodiversity conservation and sustainable use of bio-resources)

แผนภาพที่ 3 การดำเนินงานในการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาใหม่และภูมิปัญญาดั้งเดิมสาธารณรัฐเกาหลี

5) องค์ความรู้เกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้านชีวภาพ และองค์ความรู้ดั้งเดิมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Knowledge of geographical biological indicators (combination of other kinds of TKs)

การจัดเก็บภูมิปัญญาดั้งเดิมทั้ง 5 ด้าน มีหลักในการดำเนินงานดังนี้

1) เอกสารองค์ความรู้ดั้งเดิม (TK documentation) ประกอบด้วย การสำรวจภูมิปัญญาดั้งเดิมและพัฒนาระบบการลงทะเบียน (survey on TK and set up registration system) และ การจัดทำองค์ความรู้ดั้งเดิมเป็นเอกสาร (documentation on TKs)

2) ฐานข้อมูลองค์ความรู้ดั้งเดิม (TK database) ประกอบด้วย การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน (on the basis of survey) การจัดทำทะเบียน (registration and organization) และการพัฒนาฐานข้อมูล (set up TK database)

ส่วนที่ 2 ระบบการจัดหมวดหมู่และรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศไทย

การสังเคราะห์หลักการจำแนกหมวดหมู่ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศไทย เพื่อดำเนินงานในการจัดลำดับชั้นการจำแนกหมวดหมู่ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในครั้งนี้ ใช้หลักการของระบบ IPC (International Patent Classification) ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก^[3] ในการจัดหมวดหมู่ และรหัส และแนวทางการจัดระบบหมวดหมู่ของประเทศอินเดีย^[5] ข้อมูลพื้นฐานที่นำมาใช้ประกอบในการจัดหมวดหมู่ในครั้งนี้ได้มาจากการสังคายนาองค์ความรู้ในตำรับตำราการแพทย์

แผนไทยของชาติ 12 รายการจากการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ จำนวน 20 ครั้ง^[9-20] ทำให้สามารถจัดหมวดหมู่และรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศไทย หรือที่ทีดีเคซีได้ (Thai Traditional Digital Knowledge Classification) ซึ่งการจัดหมวดหมู่และพัฒนารหัสมาตรฐาน มีดังนี้

2.1 การจัดหมวดหมู่และพัฒนารหัสภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศไทย ใช้หลักการของการจัดหมวดหมู่ตามรหัสสิทธิบัตรขององค์การการค้าโลก (IPC) เป็น 5 ระดับ คือ หมวดหมู่ (section), ชั้น (class), ชั้นย่อย (sub-class), กลุ่ม (main group) และ กลุ่มย่อย (sub group) และการออกแบบรหัสใช้แนวทางการจัดระบบหมวดหมู่ขององค์ความรู้ภูมิปัญญาของประเทศอินเดีย ดังนี้

1) หมวดหมู่ (section) แบ่งออกเป็น 2 หมวด คือ

A หมายถึง การแพทย์แผนไทย (Thai traditional medicine)

B หมายถึง การแพทย์พื้นบ้าน (Folk medicine)

2) ชั้น (Class) ใช้หลักการจัดหมวดหมู่ที่คำนึงถึงที่มาของภูมิปัญญาและเป้าหมายของการรักษาได้แก่

Class A01: ยาสำหรับคน (Medicine for human)

Class A02: ยาสำหรับสัตว์ (Medicine for animal)

Class A03: การนวดรักษา (Nuad Thai)

Class A04: ฤๅษีตัดตน (Ruesie Dutton)

Class A05: การรักษาโดยการปล่อยปลิง (Leech therapy)

Class A06: การรักษาด้วยพิธีกรรม (Ritual therapy)

Class A07: พืชวัตถุ (Plant based crude drugs)

Class A08: สัตว์วัตถุ (Animals based crude drugs)

Class A09: ธาตุวัตถุ (Minerals based crude drugs)

Class A10: น้ำกระสายยา (Vehicles)

Class A11: การเตรียมยา (Preparation of herbal medicine)

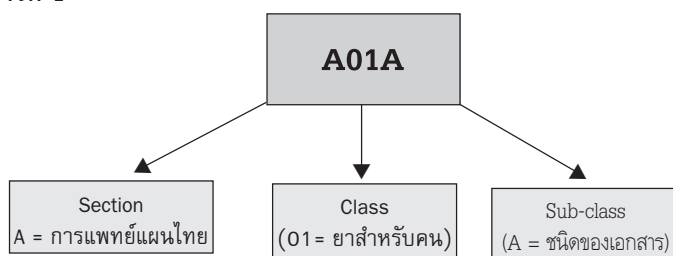
Class A12: วิธีการใช้ยา (Administration

of herbal medicine)

การจัดทำชั้น (class) ในครั้งนี้ได้ทำการจัดให้ พืชวัตถุ สัตว์วัตถุ ธาตุวัตถุ และน้ำกระสายยาแยกออกมาเป็นชั้น (class) ได้แก่ ยาของคนและยาของสัตว์ เนื่องจาก พืชวัตถุ สัตว์วัตถุ ธาตุวัตถุ และน้ำกระสายยา ที่เป็นยาของคนและสัตว์ ทั้งในระบบการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์แผนไทยจำเป็นต้องมีรหัสเดียวกัน ซึ่งการจัดหมวดหมู่ชั้นย่อยสามารถดูตัวอย่างที่ 1 (แผนภาพที่ 4) และกลุ่มย่อยดูตัวอย่างที่ 2 ดังแผนภาพที่ 5

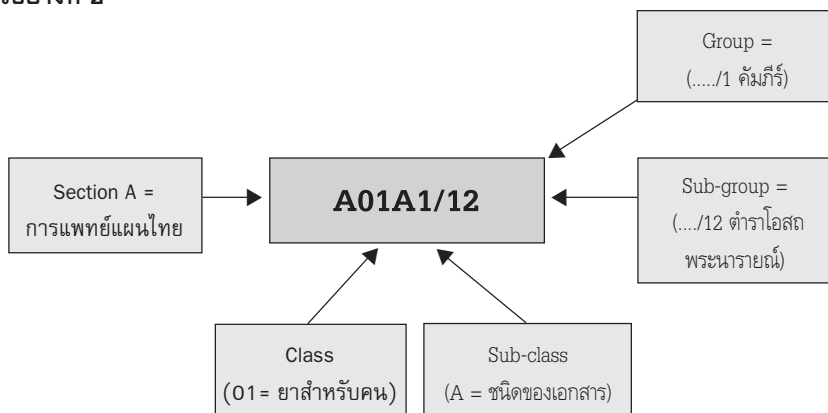
การจัดหมวดหมู่ กลุ่ม (group) และกลุ่มย่อย (sub-group) กำหนดตามระดับสากล โดยใช้รหัส

ตัวอย่างที่ 1

แผนภาพที่ 4 การจัดหมวดหมู่ ชั้นย่อย (sub-class) กำหนดเป็นตัวอักษร 1 ตัว

ตัวอย่างที่ 2

แผนภาพที่ 5 การจัดหมวดหมู่กลุ่ม (group) และกลุ่มย่อย (sub-group)

เป็นตัวเลข 1-3 ตัว ตามด้วยเครื่องหมาย/ ตัวเลข
หลังเครื่องหมายคือ sub-group เช่น

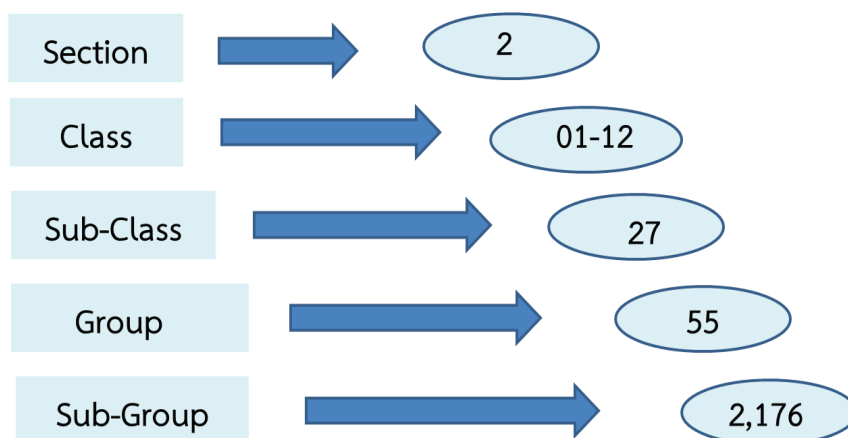
รายละเอียดของการจัดลำดับชั้นของภูมิ
ปัญญาการแพทย์แผนไทย การจัดหมวดหมู่และ
พัฒนารหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย
(Thai Traditional Digital Knowledge Classifi-
cation: TTDKC) ดูแผนภาพที่ 6 ซึ่งตัวเลขที่อยู่ในวงรี

หมายถึง จำนวนข้อมูลที่มีการออกรหัสมาตรฐานภูมิ
ปัญญาการแพทย์แผนไทยในระบบสารสนเทศองค์
ความรู้ดิจิทัลภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของ
ประเทศไทย (Thai Traditional Digital Know-
ledge Library: TTDKL)^[21] ณ เมษายน 2559 ดัง
ตารางที่ 2

2.2 การกำหนดรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการ

ตารางที่ 2 IPC codes และ Thai Traditional Digital Knowledge Classification (TTDKC) ของประเทศไทย

classification	section	class	sub-class	group	sub-group
IPC	A-H	2 numbers	1 English letter	1-3 numbers	2 or more number
composition number	8	120	623	6,923	60,711
TTDKC	A-B	ตัวเลข 2 ตัว	อักษรภาษาอังกฤษ 1 ตัว	ตัวเลข 1-3 ตัว	ตัวเลข 2-5 ตัว
composition number	2	01-12	27	55	2,176
ตัวอย่าง (A01A 1/001)	A (ภูมิปัญญาการ แพทย์แผนไทย)	01 (ยาสำหรับคน)	A (ชนิดของเอกสาร)	1 (คัมภีร์)	001 (คัมภีร์กษัย)

แผนภาพที่ 6 ระบบการจัดหมวดหมู่และรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศไทย (TTDKC)

แพทย์แผนไทยของประเทศไทย (TTDKC)

หลังจากที่ได้รับทศมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยแล้ว ได้กำหนดทศมาตรฐานฯ ข้างต้น ให้กับตำราการแพทย์แผนไทยของชาติที่ผ่านการสังคายนาองค์ความรู้ในคัมภีร์ และบันทึกข้อมูลในระบบสารสนเทศองค์ความรู้ดิจิทัลภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศไทย (Thai Traditional Digital Knowledge Library: TTDKL)^[22] เช่น หนังสือ “คำอธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์”^[23] ซึ่งมีต้นฉบับเดิม คือ คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ ฉบับโบราณ (ตำราพระโอสถพระนารายณ์)^[9] มีตำรับยา 81 ตำรับ 98 ขนาน

ตัวอย่าง การกำหนดทศมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย (TTDKC) คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ ฉบับโบราณ (ตำราพระโอสถพระนารายณ์) ยาแก้เตโชธาตุ^[9] ดังรูปที่ 2 มีรายละเอียดประกอบด้วย

1. TTDKC คือ รทศมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย เช่น A01A 1/001, A07C 1/13; A07A 1/00827; เป็นต้น

2. คำอธิบาย TTDKC หมายถึง คำอธิบายรทศมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย เช่น A01A 1/001 หมายถึง คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ ฉบับโบราณ (ตำราพระโอสถพระนารายณ์), A07C 1/13 หมายถึง ยาแก้เตโชธาตุ; A07A 1/00827 หมายถึง ผักเผั่วแดง (*Iresine herbstii* Hook.); เป็นต้น

3. ต้นฉบับโบราณ คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ ฉบับโบราณ (ตำราพระโอสถพระนารายณ์) ยาแก้เตโชธาตุ เป็นโบราณ หน้า กิ/1

4. คำถ่ายถอด/ปริวรรต คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ ฉบับโบราณ (ตำราพระโอสถพระนารายณ์) ยาแก้เตโชธาตุ เป็นโบราณ หน้า กิ/1

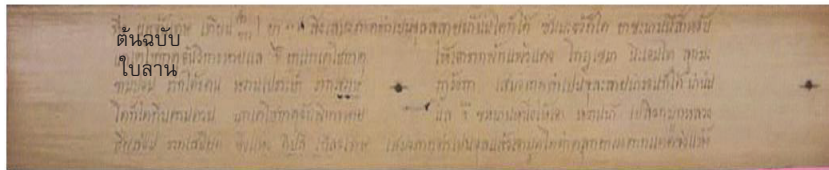
คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ ฉบับโบราณ (ตำราพระโอสถพระนารายณ์) ยาแก้เตโชธาตุ

TTDKC: A01A 1/001, A07C 1/13; A07A 1/00827; A07A 1/00313, A07C 1/15; A07A 1/00960, A07C 1/13; A07A 1/02015; A07A 1/02111, A07C 1/13; A07A 1/02388; A07A 1/02389

คำอธิบาย TTDKC : คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์

รูปที่ 1 คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ ฉบับโบราณ (ตำราพระโอสถพระนารายณ์)^[9] คำอธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์^[23]

หึ่ง ผักจันทน์ เตียน คำ ขา ๑๔ สิ่งเสมอกากทำเป็นจุลกลายน้ำนมโคก็ได้ ช่มมะจั่วกิด ยาชมนานนี้
สำหรับ

แกเตโชธาตุอันวิการหายแล ขา ยาแกเตโชธาตุให้เอารากผักแพ้วแดง โกฎเขมา อะโสมไทย ลูกมะ

ขามป้อม รากไคร้ตัน หวานเปราะป่า รากส่วาญ ร้างกา เสมอกากทำเป็นจุลกลายน้ำรอนก็ได้ น้ำนม

โคก็ได้กินตามควน แกเตโชธาตุอันวิการหายแล ขา ขมนานหนึ่งให้เอา หวานน้ำ เปลือกมูกหลวง

ชียล่อม รากเสนียด ชิงแห้ง ดีปลี เกี๋ยเทศ เสมอกากทำเป็นจุลแล้วเอาเมล็ดโคคำคูลูกยามงตากแดดจึ่งแห้ง

รูปที่ 2 การออกรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย (TTDKC) ยาแก้เตโชธาตุ^[9]

ฉบับโบราณ (ตำราพระโอสถพระนารายณ์) ยาแก้
เตโชธาตุ เอาผักแพ้วแดง (*Iresine herbstii* Hook.),
โกฎเขมา (*Atractylodes lancea* (Thunb.) DC,
อะโสมไทย (*Albizia myriophylla* Benth.), มะขาม
ป้อม (*Phyllanthus emblica* L.), ตะไคร้ตัน (*Litsea*
cubeba (Lour.) Pers.), ว่านเปราะ *Kaempferia*
pulchra Ridl.), สวาด (*Caesalpinia bonduc* (L.)
Roxb.), หญ้าร้างกา (*Cyperus cyperoides* (L.)
Kuntze)

อภิปรายผล

การจัดหมวดหมู่ภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิม
ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก^[3] เป็นการจั
หมวดหมู่มาตรฐานสากลของประเทศอินเดีย^[5] ซึ่งได้
นำระบบการจัดหมวดหมู่ไปพัฒนาเป็นรหัส
มาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิมของประเทศ
ทำให้เป็นแนวทางเดียวกันในระดับสากล ที่จะทำให้การ
สืบค้นและดำเนินการคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์

ดั้งเดิมของประเทศต่าง ๆ ร่วมกัน สำหรับประเทศ
ไทยยังไม่พบการศึกษาวิจัยด้านนี้อย่างชัดเจน ส่ง
ผลให้ประเทศไทยยังไม่มี การจัดหมวดหมู่ความรู้
และพัฒนารหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผน
ไทย การศึกษาครั้งนี้มีการบูรณาการใช้หลักการของ
การจัดระบบหมวดหมู่ของอินเดีย^[5] และระบบการ
จำแนกสิทธิบัตรขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก
(WIPO)^[3] เข้าด้วยกัน เพื่อให้สอดคล้องกับภูมิปัญญา
ที่มีอยู่ในประเทศไทย ประกอบกับการดำเนินการได้
ครั้งนี้กำหนดรหัสมาตรฐานแล้วยังต้องมีการพัฒนา
ระบบฐานข้อมูลเพื่อให้สามารถสืบค้นเป็นข้อมูลใน
การพัฒนาโจทย์วิจัยต่อยอด และข้อมูลสนับสนุน
การขึ้นทะเบียนตำรับยาแผนไทย^[22] ภูมิปัญญาการ
แพทย์แผนไทยที่ปรากฏในประเทศไทยมีแหล่งที่มา
จาก 2 ส่วน คือ 1) ภูมิปัญญาที่มีรากฐานมาจาก
ศาสนาและความเชื่อ ได้แก่ พุทธ ฮินดู พราหมณ์
เป็นต้น ภูมิปัญญาในกลุ่มนี้มีการจดบันทึก มีการใช้
และพัฒนาต่อยอดมาอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านมาตาม

บุคลากรที่อยู่ในวังเป็นส่วนใหญ่ 2) ภูมิปัญญาที่มีรากฐานมาจากกลุ่มชาติพันธุ์หรือบุคคลธรรมดา ศาสตร์ทั้งสองสายได้ถูกนำมาหล่อหลอมรวมกันในบางส่วนในสมัยรัชกาลที่ 3^[24] ที่ได้รับสั่งให้มีการประชุมหมอทั้งที่เป็นหมอลหลวงและหมอที่อยู่ตามหัวเมือง จากนั้นได้ทำการจารึกไว้บนแผ่นศิลา ดัดปรับไว้ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม^[10,19] เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงภูมิปัญญาเหล่านี้ได้

การจัดหมวดหมู่องค์ความรู้และกำหนดรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในครั้งนี้ จึงได้แบ่งองค์ความรู้ออกเป็น 2 ส่วน (section) คือ 1) ภูมิปัญญาทางด้านการแพทย์แผนไทยและ 2) ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน^[25] เนื่องจากศาสตร์ทั้งสองมีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นชั้น (class) และชั้นย่อย (sub-class) เนื่องจากภูมิปัญญาทางด้านการแพทย์แผนไทยมีการจดบันทึกไว้ในหลายรูปแบบ มีการเรียกชื่อโรคและชื่อตำรับยา รวมทั้งผู้จดบันทึก ทำให้ต้องมีการจัดทำรหัสที่แตกต่างไปจากภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านซึ่งภูมิปัญญาส่วนใหญ่เป็นแบบมุขปาฐะ แม้ว่าจะมีการบันทึกไว้ในใบลาน สมุดไทย ฯลฯ แต่เป็นความรู้ที่ไม่มีการจัดเป็นหมวดหมู่ ได้ความรู้เรื่องอะไรมาก็จดลงไปและส่วนใหญ่ไม่ปรากฏชื่อผู้บันทึกหรือไม่บอกที่มาของภูมิปัญญา^[26] การให้รหัสในส่วนของกลุ่ม (group) ในทั้ง 2 ส่วน จะมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องกำหนดรหัสของชื่อสมุนไพร ทั้งพืชสัตว์ สัตว์วัตถุ ธาตุวัตถุ และน้ำกระสายยา

ประเทศไทยสามารถจัดลำดับชั้น จัดหมวดหมู่ และสร้างรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย หรือทีดีเคซี (Thai Traditional Digital Knowledge Classification) แบ่งออกเป็น 5 ลำดับชั้น ดังนี้

1. หมวด (section) จำนวน 2 หมวด

2. ชั้น (class) จำนวน 12 ชั้น
3. ชั้นย่อย (sub-class) จำนวน 27 ชั้นย่อย
4. กลุ่ม (group) จำนวน 55 กลุ่ม
5. กลุ่มย่อย (sub-group) จำนวน 2,176 กลุ่มย่อย

จากบทเรียนการพัฒนาระบบการจัดหมวดหมู่และฐานข้อมูลเพื่อคุ้มครองภูมิปัญญาดั้งเดิมในต่างประเทศ พบว่าสาธารณรัฐอินเดีย^[5] สาธารณรัฐเกาหลี^[6] และสาธารณรัฐประชาชนจีน^[7] ได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับระบบฐานข้อมูล เพื่อใช้ในการคุ้มครองภูมิปัญญาดั้งเดิม เพื่อแก้ปัญหาขาดระบบการจำแนก และการจัดหมวดหมู่องค์ความรู้ดั้งเดิม บทเรียนของสาธารณรัฐอินเดีย พัฒนาระบบการจัดหมวดหมู่ คือ Traditional Knowledge Resource Classification^[5] ในการทำหน้าที่เชื่อมต่อระหว่างสูตรยาที่มีอยู่ในภาษาท้องถิ่นและผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรในระดับโลกให้เข้าถึงและใช้ประโยชน์ โดยผ่านระบบฐานข้อมูล ลดปัญหาการเข้าถึงตำรับดั้งเดิมของประเทศ และปกป้องการฉกฉวยการนำสูตรตำรับดั้งเดิมของประเทศไปใช้ประโยชน์โดยไม่มีการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์

อย่างไรก็ตาม การจัดหมวดหมู่และรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในประเทศไทย ยังคงต้องการกระบวนการจัดการความรู้ การถ่ายทอด การแปล การปริวรรต และการสังคายนาองค์ความรู้ที่พบในตำรับและตำราที่พบกระจายอยู่ในภูมิภาคที่ได้รับการจัดทำทะเบียนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย โดยมีจำนวน 167,824 รายการ จำแนกเป็นตำรับยาแผนไทย 159,840 รายการ และตำราการแพทย์แผนไทย 7,984 รายการ^[1] ควรเร่งรัดให้เกิดการวิเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ชุดความรู้ที่ยังไม่ชัดเจนนำสู่การสังคายนาแบบเต็มรูปแบบ เพื่อ

ประโยชน์ในการบ่งบอกความเป็นเจ้าของภูมิปัญญา การแพทย์แผนไทยของบุคคลและของประเทศชาติ การสร้างตำราเพื่อใช้ในการเรียนการสอนด้านการแพทย์แผนไทย การพัฒนาโจทย์วิจัยต่อยอดองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ และควรจัดให้มีการปรับปรุงรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยอย่างต่อเนื่อง และการบันทึกในระบบฐานข้อมูลกลางของประเทศ^[22] ต่อไปเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ข้อสรุป

การจัดหมวดหมู่รหัสมาตรฐานการแพทย์แผนไทย ได้พัฒนาขึ้นบนหลักการระบบการจัดจำแนกสิทธิบัตรแบบสากล (International Patent Classification: IPC) ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO)^[3] และใช้แนวทางของการจัดระบบหมวดหมู่ของอินเดีย^[5] ร่วมด้วย โดยนำหลักการและแนวทางมาสร้างระบบการจัดลำดับชั้นหรือรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศไทย (Thai Traditional Knowledge Digital Classification) หรือเรียกว่าระบบที่ทีดีเคซี มีการจัดลำดับชั้นและการสร้างรหัสมาตรฐานของข้อมูลภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย สามารถแบ่งออกเป็น 5 ลำดับชั้น ประกอบด้วย 2 หมวด 12 ชั้น 27 ชั้นย่อย 55 กลุ่ม และ 2,176 กลุ่มย่อย เพื่อให้ระบบการจัดลำดับชั้นของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย และการแพทย์พื้นบ้านของประเทศไทยเป็นระบบสากล โดยที่รหัสมาตรฐานที่ทีดีเคซีนี้เป็นรหัสในการทำหน้าที่เชื่อมต่อระหว่างตำรายาดั้งเดิมที่มีอยู่ในภาษาท้องถิ่นของประเทศ นำสู่การปกป้องการยกยอกใช้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศไทย สร้างนวัตกรรมที่ต่อยอดภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยดั้งเดิม ตาม

พ.ร.บ. สิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 และคุ้มครองสิทธิในภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยเกี่ยวกับตำรายาของไทยและตำราการแพทย์แผนไทยตาม พ.ร.บ. คุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 นอกจากนี้ควรพัฒนารหัสมาตรฐานการแพทย์พื้นบ้านไทยควบคู่กันด้วย รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการเข้าถึงและใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง การส่งเสริมศักยภาพของภูมิภาคและชุมชนท้องถิ่นในการรวบรวม สังเคราะห์ วิเคราะห์ แปล และจัดการความรู้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านของภูมิภาคและท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การคุ้มครองและใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นระดับประเทศ และระหว่างประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ การดำเนินงานโครงการการพัฒนารหัสมาตรฐานด้านภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย โครงการการถ่ายทอด การแปล และการปริวรรตตำรับตำราการแพทย์แผนไทย ภายใต้โครงการการพัฒนาระบบสารสนเทศองค์ความรู้ดิจิทัลภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศไทย (TTDKL) ในระยะที่ 1 เป็นโครงการที่ต้องอาศัยการระดมสมองรวบรวมความรู้ และประสบการณ์จากผู้เชี่ยวชาญหลายภาคส่วน และจะสำเร็จลุล่วงไม่ได้หากไม่ได้รับการสนับสนุนและงบประมาณ ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผศ.(พิเศษ) ดร.นพ. ธวัชชัย กมลธรรม และผู้เชี่ยวชาญภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยทุกท่าน ตลอดจนนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิที่มาร่วมกันประมวลความรู้และให้คำปรึกษาจนบรรลุวัตถุประสงค์

เอกสารอ้างอิง

1. Bureau for Protection of Thai Traditional Medical Knowledge. Report on Thai traditional medical knowledge (as per Section 15) by province. [Internet]. 2016 Aug [cited 2016 Sep 23]; [4 screens]. Available from: http://ptmk.dtam.moph.go.th/link/Data/2559/July_2016.pdf (in Thai)
2. Klinhom U. Report on development of network of strategy information and Thai traditional digital knowledge classification. Nonthaburi. Department for Development of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ministry of Public Health; 2014. 100 p. (in Thai)
3. WIPO. International Patent Classification (IPC) Official Publication. [Internet]. [cited 2014 May 30]; Available from: <http://web2.wipo.int/ipcpub/#refresh=page>
4. Thai Traditional Medical Professions Act, B.E.1999. Royal Thai Government Gazette No. 116 Section 120 Kor. [cited 1999 Nov 29]. (in Thai)
5. Council of Scientific & Industrial Research (CSIR), Department of Ayurveda, Yoga & Naturopathy, Unani, Siddha and Homeopathy (AYUSH). [cited 2014 Jun 30]; Available from: <http://www.tkd.res.in/tkd/langdefault/common/Home.asp?GL=Eng>.
6. Korean Intellectual Property Office. Introduction of Korean traditional knowledge portal (KTKP). [Internet]. [cited 2014 Jun 30]; Available from: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/tk/en/wipo_tkd_del_11/wipo_tkd_del_11_ref_t9_4.pdf
7. Feng Y, Wu Z, Zhou X, Zhou Z, Fan W. Knowledge discovery in traditional Chinese medicine: State of the art and perspectives. Artificial intelligence in medicine [Open Access] 2006;38(3). doi: 10.1016/j.artmed.2006.07.005. PubMed PMID: 16930966
8. Du Y, Guo L, Xue D, Sun F. Structure framework of the traditional knowledge database in China. Intelligent networks and intelligent systems HYPERLINK "<http://ieeexplore.ieee.org/xpl/mostRecentIssue.jsp?punumber=6104290>" (ICINIS), 2011 Fourth International Conference on [open access] 2011; doi: 10.1109/ICINIS.2011.50. IEEE INSPEC Accession Number: 12440598
9. Bureau for Protection of Thai Traditional Medical Knowledge. Textbook of Thai traditional medical knowledge, conservation edition: King Narai's textbook of traditional medicine (Khamphi Thart, palm-leaf edition: Tamra Phra Osoth Phra Narai). Nonthaburi: The War Veterans Organization of Thailand, Printing Mill; 2012. 180 p. (in Thai)
10. Bureau for Protection of Thai Traditional Medical Knowledge. Textbook of Thai traditional medical knowledge, conservation edition: Thai traditional medical textbook in the marble inscriptions at Wat Phra Chetuphon (Wat Pho), Vol. 2. Nonthaburi: The War Veterans Organization of Thailand, Printing Mill; 2014. 492 p. (in Thai)
11. Venerable Prince Vajirananavarorasa. Taxybook of medicine in the reign of King Rama II, copy version. Bangkok: Sophonpipatthanakorn; 1916. 48 p. (in Thai)
12. Fine Arts Department, National Library of Thailand. Royal textbook of medicine (Tamra Vejasart Chabab Luang), King Rama V, Vol. 1, 5. Bangkok: Fine Arts Department; 1999. 916 p. (in Thai)
13. Fine Arts Department, National Library of Thailand. Royal textbook of medicine (Tamra Vejasart Chabab Luang), King Rama V, Vol. 3. Bangkok: Fine Arts Department; 2012. 140 p. (in Thai)
14. Fine Arts Department, National Library of Thailand. Ruesie dutton illustrated notebook with poems. Bangkok: Fine Arts Department; 2008. 160 p. (in Thai)
15. Prince Saisanidvongse. Textbook of medicine of Prince Saisanidvongse, copy version. Bangkok: Thai Printing; 1916. 38 p. (in Thai).
16. Prince Vongsadhirajsanid. Textbook of Thai medicines of Prince Vongsadhirajsanid, copy version. Bangkok: Sophonpipatthanakorn; 1919. 58 p. (in Thai)
17. Bureau for Protection of Thai Traditional Medical Knowledge. Textbook of Thai traditional medical knowledge, conservation edition: Thai traditional medical textbook in the marble inscriptions at Wat Ratcha-orasaram. Nonthaburi: The War Veterans Organization of Thailand, Printing Mill; 2015. 310 p. (in Thai)
18. Health & Development Foundation. Textbook of ten energy lines (Tamra sen sib). Bangkok: Health & Development Foundation; 2011. 136 p. (in Thai)
19. King Nangklaao Chao Yu Hua. Thai traditional medical textbook in the marble inscriptions at Wat Phra Chetuphon (Wat Pho), copy version. Bangkok: Thai Traditional Medicine School; 1832. 478 p. (in Thai)
20. Prince Pawaretvariyalongkorn. Thai traditional medical textbook of Prince Pawaretvariyalongkorn, copy version.

- Bangkok: Watcharin; 1891. 63 p. (in Thai)
21. Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education. Textbook of medicine (Phaetsart Songkroh): Thai traditional medical wisdom and national literary heritage. 4th ed. Bangkok: Sor Kor Sor Kor Printing, Lat Phrao; 2011. 1,012 p. (in Thai)
 22. Office of Information and Knowledge Bank, Department of Thai Traditional and Alternative Medicine. Thai traditional digital knowledge library (TTDKL). [Internet]. [cited 2016 Oct 3]; Available from: <http://ttdk.dtam.moph.go.th/ttdk/>. (in Thai)
 23. Picheansoonthon C, Chavalit M, Jerawong V. Explanation of King Narai's textbook of medicine (Tamra Phra Osoth Phra Narai). 3rd ed. Bangkok: Amarin Printing & Publishing; 2015. 778 p. (in Thai)
 24. Chokevivat V, Wibulpolprasert S, Petrakard P, Chantraket R, Chankittiwat V, editors. Thai traditional and alternative health profile 2009-2010: Thai traditional medicine, indigenous medicine and alternative medicine. Bangkok: The War Veterans Organization of Thailand, Printing Mill; 2010. 456 p. (in Thai)
 25. Klinhom U, Chantraket R, editors. Thai traditional digital knowledge classification Vol. 1. Bangkok: O-wit Co. Ltd; 2016. 164 p. (in Thai)
 26. Klinhoom U. Revision of Isan (northeastern) indigenous medical textbook (Tamra ya phuen ban isan): a case of *mak mai* fever. Thai Health Institute. Bangkok: Usa Printing; 2009. 200 p. (in Thai)